

Téma a „vyčerpání“

Myšlenka tzv. „vyčerpání tématu“ je založena na chybném předpokladu, jako by „téma“ bylo jakýmsi více méně vymezeným „ložiskem“, soustředěným do jednoho „místa“. Takové „soustředění“ je však vždycky naším dílem, přesněji je naším sebeomezením; je dáno tím, že stanovíme, čím se zabývat nechceme a nebudeme. Takové sebeomezení – a v důsledku toho i omezení tématu – může mít za určitých okolností dobrý smysl, ale obecně vzato je vždycky zatíženo nějakými nedostatečnostmi a chybami. Z technického hlediska mohou být některé takové chyby považovány za nedůležité, irelevantní, ale pouze ad hoc; v jiných souvislostech a za jiných okolností se může ukázat dokonce i pro „technické“ hledisko ona zdánlivá irelevance jako mimořádně významná, a tedy relevantní. To však nelze nikdy s naprostou jistotou odhadovat ani předvídat (např. pro tradiční novověkou fyziku, zejména pak až po Newtona, bylo běžné a dokonce do jisté míry oprávněné odhlížet od pouze faktických detailů a konstruovat jakési „ideální okolnosti“ – např. v gravitačním působení, v konstrukci tzv. těžiště tělesa apod. – dnes vidíme, že to v některých případech není možné). Ovšem ve filosofii je všechno jinak především proto, že každé řešení nějakého problému otvírá hned několik problémů jiných, každá odpověď na nějakou otázku vyvolává několik otázek nových – na nějaké „vyčerpání“ nemůže být ani pomysleno. Daleko důležitější, a přímo zásadnější úlohou se stává ukotvení určitého tématu do jistého kontextu, tj. jednak „prostředí“, ve filosofii ovšem zejména do kontextu tzv. „první filosofie“, tedy do kontextu ontologického a méontologického (dříve se říkávalo metafysického), a tedy široce filosofického. Právě to, že filosofie nikdy nesmí zapomínat na „celek“, tedy na „všechno vůbec“, i když se nepochybně musí vždy soustřeďovat na něco určitého (a tedy z celku „veškerenstva“ námi uměle vyděleného, ale nejenom v tom tzv. subjektivním smyslu, ale „fakticky“, tj. subjektivně vyděleného či vydělovaného, tedy kupříkladu „životního“), znamená, že o nějakém „vyčerpání“ závažného tématu se nemůže a nesmí nechat ani zdát. Tak např. ukotvení určité problematiky v životě, tj. v životním kontextu, je vždycky spjata s budoucnostními perspektivami – a už tím je jakékoli „vyčerpávání“ zpochybněno a vlastně vyloučeno, a připouštěno leda jen jako cosi provizorního.

(Písek, 110410-2.)